

**ПЕТКО ТОДОРОВ
В ГЕТСИМАНСКАТА
ГРАДИНА**

chitanka.info

Колкото Христос да уверяваше учениците си да се не боят от нужда и страдание, защото само чрез тях ще достигнат съвършенство, синове божии да станат, учениците ясно виждаха как, откогато настъпиха тежки дни, всички се вдадоха в ежби и разправиите се не свършваха помежду им. Сега те често припомняха живота под стряхата на тъщата на Петра; онуй време, когато името на учителя им едва току-що почваше да се мълви по бреговете на Генисаретското езеро и те се теглеха един други към него, без сами да разберат добре още кой беше той и какво искаше да ги учи. Повечето от тях привличаше откритото му и добро лице, с цъфналата усмивка на устни, и неговата тъй проста и игрива реч, като че право от сърце извира и както казваха някои тогава, и за сърце хваща. Петър пък рядко се спираше да го послуша и да му се порадва дори: записан със своята ладия и рибарски мрежи, нему стигаше тази радост само, да знае, че в дома му стои Христос. На госта прислужваха тъща му и жената на брата му Андрея; те и двете в скоро време тъй бяха се свикнали с него, с лекия му нрав и шеговитост, че не сещаха съвсем людськ човек да има у тях.

Комахай всеки ден следобед Христос излизаше от къщи да приседне на вехтия чардак, дето Петър разкачваше мрежите си на слънце и отгоре една полуизсъхнала лоза простираше дълги ветви. Оттука се гледаха зашумели в оливи и зеленина равните покриви на целия Капернаум до самите брегове на езерото долу, сините води на езерото, тук-там с по някоя лодка по тях, и високите планински върхове околоръст. Христос можеше да стои по часове да гледа и да се радва на този простор пи ведрина и никога не му се насищаше; само учениците рядко го оставяха — Заведеевите синове и двамата, нисичкият Тома, дето все уж ником привел глава, пък очите му играят на четири, Юда, забягнал от Кариота чак, Натанаил, ден не се минаваше да не додат при него. Един след други те си запуснаха занаятите, зарязаха и работа, и свои и за да бъдат по-близо до учителя си, най-подир всички се прибраха в къщата на Петровата тъща. Тогава и Христос нищо не обичаше тъй, както да превие кръстом нозе в сред безгрижна дружина и да разтвори разговори; идеше му отръки да ги води; освен сладкодумен, какъвто си беше, още той с думите сякаш си играеше: можеше да ги върти и извърща, както си иска. Една вечер, когато Петър, с просмукани от вода крака, ствари отпреде му пълен

кош с риба, той му се присмя и му каза: вместо риба, да беше се научил хора да лови, ще бъде по-добре. Други път заговори за по-прости работи — за някоя заблудена овца или за изсъхнала смоковница, — за каквото и да отвори реч, той тъй ще я подбере, тъй ще я завърти, докато се сетят тези, които го слушат, поглеж, закарал ги някъде, дето съвсем не са се надявали. Със зяпнали уста учениците гълтаха думите му и после много дни след туй те ги припомняха и преговаряха помежду си, когато виждаха как се откроява смисъла им в разните прилуки, що срещаха на пътя си в живота.

Понякога Христос повеждаше учениците си из града и макар учениците му да го ревнуваха от всеки людськ, който го доближаваше, те пак бяха горди с него, че дето поминеха, мало и голямо тичаше да го гледа и се тълпеше подире му. Сам той, като че не беше познал още добре цената си, не се държеше никак на голямо: било елин или юдей, богат или сиромаш, който и да го спреше на пътя, с всекиго завързваше реч и вредом, дето отвореха врати да го поканят, никому не отказваше. В крайната махала един кърпач на сандали се женеше; Христос помина с учениците си и като ги видя свекърът, замоли ги да сторят чест на сина му и на невестата: те влязоха вкъщи, учителят им седна в горния кат и като стар сват, сякаш бил и пребил с тези хора, пя, смя се с тях и отиде дотам, че когато се свърши виното, стана да се суети и вино да им търси. Колкото пъти учениците му посягаха да го спрат да не се повлича по ума на всекиго да му гледа кефа и да не се лъже да се доверява, на всякого кой отдето дотърчи при него — той никога не ги слушаше. Базиргяни с няколко жени, разположили се да ядат и да пият пред една кръчма и бозна какво им скимнало, проводили за Христа да отидел при тях; Петър като чу, хвана го за мишницата, не искаше да го пусне с таквизи грешници да го видят хората; а той му рече: здравите нямат нужда от лекар — и без да мари какво ще кажат другите за него, отиде и седна на тяхната трапеза. Учениците му само цъкаха и свиваха глава и не можеха да се начудят: как той беше навред като у дома си и между всякакви хора като между свои. Та и децата от мегданите дори, като научиха нрава му, и те не го оставяха да помине; дърпаха го за дрехите да отиде да играе с тях и той и на тях не искаше да прекърши волята.

Най-вече обичаше Христос да се разговаря с рибарите долу на брега на езерото; всеки път, когато излезеше от къщи из града, той

гледаше да намери сгода да слезе към тях, да ги споходи. На залез-слънце, когато по снежните вършини багрите на вечерната зара се преливат една в друга, рибарските ладии захващат отсам-оттатък да се примъкват по гладките води към брега. Привършили за днес ловитбата си, рибарите насядват по камъните и пясъка да си кърпят мрежите, чистят ги от плавак, а някой прехваща изморени колена, опира върху тях рядка брада, стои така само да почива и да гледа по гладката шир на водите трепета на отсенките от крайбрежните скали. Тряба човек да е рибар — цял ден да се е блъскал от ладията си да спуща и да вади мрежите и да се е белила кожата му, и да го е смъдяла от слънце и вода — за да знае сладостта на почивката надвечер, приседнал мълчаливо на брега: нищо не мисли, не го закача никой, гърдите му изпълва един дъх от черупки и разни водни буренаци, загнили наоколо по пясъка, и той слуша крайбрежната вълна едва-едва да приплясва под него. И все пак тия мълчаливи, самотни хора, навикнали никога да не дирят другари и разговор, кой знае защо, бяха обикнали и те Христа и щом го зарнеха да се покаже отгоре, един по един провличаха мрежите си по пясъка и отиваха към него. Той комахай всякога се спираше на края под рохлите скали, там Петър беше намерил завет да върже ладията си, там слизаше и пътеката от извора горе. В този час низ по низ жени със стомни на глава се спущаха по върлата пътека и също тъй се спираха да чуят какво разправя този странник на рибарите. Като виждаха че се събира такава тумба хора, от къщите наоколо прииждаха още мъже и деца и понякога се струпваше цяла навалица под скалите. Дори на два, на три пъти толкози свят се събра, че взеха да се натискат, стана тясно и Христос се видя принуден да влезе в Петровата ладия, оттам да разправя. Прехванал с ръка края на едната мачта, той беше се изправил сред ладията и кроткият му пълен с толкова доброта и любов глас се стелеше с вечерния сумрак над притихналото множество и сякаш също като сумрака унасяше и умиряваше и болни, и опечалени. — Какво толкова са се загрижили за хляб и облекло — казваше им той. — Не живее човек само за едина хляб на този свят, пък облекло — ето на: гората ни преде, ни тъче, цяла зима е като болна, а дойде пролет, като се одени да се закъта в своите премени, сърма и коприна с тях могат ли се сравни? — И така до късна вечеря, звездите се срояваха в небесата и заварваха: няколко реда мъже насядали по брега, сложили стомни жените зад тях, децата като ярета въздръстили по скалите горе, всички

с вперени очи все още го слушаха, а старците, сгушени тук-таме между множеството, с овлажнели от сълзи бръчки, от време на време поклащаха на думите му утвърдително глава и шепнеха: — Този трябва да бъде от коляното на Илия или Давида; духът на старите пророци е оживял в него.

Взлелели в сърце най-високите блянове да обърнат и прередят от основи цял свят, учениците на Христа всякога се сецаха някак шуто, като гледаха в каква нищета и окаяност живеят; и ако някога можеха да познаят силата и славата на учителя си и той да срещне прием наистина да отговаря на призиванието му — то беше на тия проповеди от Петровата ладия. Откогато излязоха от Капернаум и тръгнаха по Галилейската земя, неведнъж Христа срещнаха със зелени клонки в ръце като същински месия: мнозина се считаха честити само да се допрат до него; мнозина хвърляха дрехата си да мине ослицата му по тях; само нигде не срещна хора с таквизи отворени сърца да слушат словото му, нито пък той можа да се отпусне и в захлас да задипли реч, със същата онази леснина, като че стрък по стрък къса в полето и китка кичи. За да повярват в него, на много места още преди да отвори уста да говори, питаха го откъде е, искаха да покаже някое чудо — да възкреси мъртвец, я да премести планина — и той в самото начало изгубваше охота да им разправя, сропваше се с тях или пък обърнеше им гръб и без да обели зъб да им каже дума, отминаваше ги. Освен това тези срещи и разговори с толкова хора, проповеди и поучения денем и нощем не му оставяха време поне с майка си да се види и да приказва и като че от блъскане и той, и учениците му вече бяха захванали да се изхабяват; цялата дружина сецаше, че всичко мъдро и добро, което беше се поналяло в душите им, те всеки ден го изгубваха и изцеждаха до капка да го раздават на другите и за тях оставаше само една пустота и досада от себе си. Неволно те взеха да дават ухо на клюките около тях, да се дразнят от упреците, че учителят им избрал таквизи нищо и никакви хора да води със себе си, най-подир в споровете си с книжници и фарисеи тъй се увлякоха и разгорещиха: като не намираха с друго да отвърнат на техните наддумвания и ловение на думи, те им правеха напук, не искаха да зачитат съботния ден, спираха се при самаряни и неверници и се подиграваха явно с благочестието и мъдростта им. Борбата повдигаше духа на всекиго от тях; премеждията, които минаваха през главите им, ги закаляваха още

повече в новата вяра; навярно те биха взели на своя страна още много хора и колко по-славни дела биха направили, ако навиците, добити в тази борба, не бяха ги пренесли и помежду си.

Първи падна в изкушение сам Христос; препирните с книжници и фарисеи угасиха благата му усмивка на устни и тя, като повехнал цвят без мирис и без сок, захвана да се изкривява само в сух присмех. Той тръгна с наведена глава, никого не погледваше, мятеше едни къси крадливи погледи, сякаш мни и подозира всекиго, и постоянно разправяше за себе си и подпитваше учениците си за какъв го смятат. А увереността му в собствената правда го беше направила толкова горд и недостъпен: за всяко нещо отсичаше с две думи като с нож и не искаше да слуша никого повече.

След него и учениците му се отдръпнаха от общата дружба, сърдечните и братски разговори заглъхнаха помежду им, всеки, наведен, гледаше сам себе си и повечето мълчаха или чакаха да се обади някой, да го хванат на приказката му, за да има с какво да се дърлят и наддумват по часове. По-напред, прехванати по двама за ръце, те навред вървяха вкупом, заобиколили учителя си, сега като разбита дружина се влачат през полето, един насам, друг нататък. Юда, останал отподире с някого, той пък все сметки прави и мърмори, че парите им се свършвали; никой не се спира да каже какво ще правят, само тичат от село на село да гонят вятъра. На едно място дори Юда се скара и с учителя си пред купчина людски хора, защото учителят му не виждаше, че той вече от пестене косъма на две цепел и оставял да разливат някакви благовонни масла по главата му; когато, ако бяха взели това масло да го продадат, за колко дена хляб можеха да изкарат от него?

Последният ден още сутринта отрано учениците бяха излезли по гоите бърда над Ерусалим да причакват учителя си. На всички като че тежеше камък на душа; не знаеха какво да правят, а той — забравил ли ги бе или свещениците и садукееите успяха най-подир да го хванат и предадат, както му се заканяха от няколко недели — дълго не се вестяваше при тях. След пролетните дъждове нивите по цялото поле нататък бяха избуяли, сочни и зелени, небото беше пълно с лястовици; от време на време на слънчевите лучи блясваше като изумруд и сойката. Днес мъже и жени, според стар обичай, приготвяха вкъщи пасхалното агне и замесваха тънките безквасни пити. Затова полето

навред беше пусто и едва сам-там из пътищата понякога се мярваше крива камила; с нея пристигаха от най-дълбоките пустини последните закъснели синове на Израила да празнуват Пасхата в града на Соломоновия храм. Учениците ту присядваха на някоя канара и дълго и мълчаливо гледаха как от пукнатините излизат гущери да пекат зелените си гърбове на слънцето, ту пък като че бяха гузни — не ги съдържаше на едно място, ставаха и закрачваха пак по бърдата. От крайните къщи на града непрекъснато долитаха до ушите им ясни гласове на агнета; дали наистина или като знаеха как се среща великия ден и от спомена за него, някои от тях често се щаха, че ги дразни мирис и фанара на печено агне, и от това досадата им ставаше още по-голяма. Вместо сега да е седнал всеки между своите, казваше Матей, и като всички хора да срещат бъдния празник и да му се радват, те обикалят като псета отвън покрай стените на града, облизват се само и се озъртат, отде ще излезе някой да ги погне...

Слънцето вече клюмваше на заход, краищата на няколко бели облачета светеха като бакърени над града и от долината на Йозефат захвана да подухва студен вятър, когато горе по пътеката от селото Витания се показа човек, приличен на Христа. Учениците тръгнаха насреща му и той, щом дойде при тях, отдели двама, каза им уреченият знак и ги проводи до една къща в града да приготвят трапезата: там ще отидат всички да ядат пасхалното агне. В същото време след губения цял ден и Юда, сякаш от невиделица, изпъкна отнякъде, и дружината, като се видя събрана, наканена да посреща бъдния празник, оживи се; едни взеха да протриват ръце, други пуснаха шеги и никой не забележи, че учителя им стоеше замислен и все май отделяше поглед настрана.

Те чакаха, докато сянката на нощта покри града; после завиха покрай стените и през няколко тесни, криви сокаци, дето сам дяволът от ада, ако рече да се погне след тях, пак не можеше им хвана дирята — влязоха в уречената къща. Стопанинът беше постлал и наредил широката си горница както трябва: една дълга софра ги чакаше сложена, покрай софрата възглавници за всекиго да седне и дълъг бял месал да се престелят. От бягане и криене учениците на Христа нито един път не бяха си дояли през последните дни, камо да се видят в таква широка горница, събрани на братска трапеза. И тъкмо се започна вечерята, тъкмо всички задружно се отдадоха на радостта на

празника, и учителят им наведе очи и тихом промълви, че един от тях ще го предаде. Както бяха превили кръстом нозе и опрели коляно до коляно край софрата, те, като ужилени от думите му, забравиха хапките си в ръце, отдръпнаха се и се запулиха в очи един други. Някой запита кой е предателят, оттатък други захвана да се вери, че не е той, а Юда се разядоса, скочи и хукна навън, без да се обади. Може би да заглади и да ги придобри пак, учителя им ги покани да ядат, на ближните до него даде да пият вино, потърси нещо да им заговори. Този път гласът му беше съвсем мек и звучеше с оная доброта и любов, с каквато бяха го запомнили от първите дни на дружбата им. Само на никого не се ядеше вече: виното не можеше да разкара председналите на гърлото им хапки; на приказките му всеки отвърщаше с половин уста и от час на час им ставаше по-задушно в тази горница, дето трябваше да чакат, докато се приберат хората от улицата, и тогава да излязат.

Към полунощ едва учениците се изнизаха един по един от къщи, излезе и Христос, огледаха се и като мълчаливи привидения завиха покрай старите дувари, тук-там с проголени камъни по тях. Градът спеше в първи сън на пролетния празник; навред беше тихо; навремени само отдалече се доземаха тежките, равни стъпки на римски легионер, поставен навярно някъде на стража. Нощта беше ясна и безлунна, с редки звезди по небето; издадените горни катове на къщата замятаха тъмни сенки върху тесни улички, та учениците вървяха комахай, без да се виждат един други. Те бяха претръпнали от първия уплах; при това някои от тях знаеха, че Петър е скрил под дрехата си нож — имаха с какво да се отбранят — и бързаха да вървят по-чевръсто, защото след топлия, почти летен ден, нощта беше пак изстинала и по напечените им днес от слънцето гърбове сега лазеха хладни тръпки. Без да ги срещне някой, учениците с Христа излязоха от стените на града; една прясна студенина полъхна към тях от долината на реката Кедрон; те се спуснаха надолу, минаха по тясната бръв, после завиха под Елеонската планина и през прелеза на една градина се запрехвърляха в храсталаците на смоковниците и оливите.

В тая градина имаше малка пещера, затулена навътре всред оливни дървеса; последните дни Христос и учениците му бяха намерили туй убежище и когато нямаше де другаде да се прикрият, идеха тука. Все пак в пещерата те бяха по-спокойни отвсякъде другаде:

нямаше в нея стопанин да му досаждат и да се бои, че ще си навлече някоя беда с тях, нито пък можеха тъй лесно ги намери, освен ако някой помежду им не ги издадеше. Понякога, като влязваха, мярваха им се светналите очи на лисица; веднъж един чакал се мушна между краката им. Затова пък вътре беше топло и когато те налягваха един до други, стопляха се още повече, та и през най-хладните нощи можеха да минат без огън.

Отпаднали вече от скитане, поизстинали и наскърбени, както бяха всички, те снишиха глави пред входа на пещерата, подобно някакви дивечи, навикнали тихомълком да се вмъкват в леговището си.

Христос досега не бе извърнал очи към учениците си и сякаш не забелязваше, че те вървяха с него; сега, като видя — да се отделят да спят, стана му шуто; той сети нужда да има някои свои отблизо, будни с него в този час, при всичко че още повече го теглеше да остане сам; да се посбере малко и да се опомни. Затова каза на Петра и на Заведеевите синове Якова и Йоана, тримата, които му бяха най-близо до сърце, да приседнат пред пещерата да го почакаат; а сам възви нататък из шубърките, видя един мъхлясъл камък и без да мари на росата по мъха, морен и измъчен, приседна върху него, опря лакти върху бедрата си и вряза един в други пръсти.

Когато сам повтаряше на учениците си, че няма пророк да не е убит в Ерусалим и няма пратен в първопрестолния град на Израеля да не е бил посрещнат с камъни, той знаеше добре какво и нему е предопределено и не от това искаше сега да бяга; само тъй скоро да се приближи края му не се надяваше: — живот ли бе туй, що той живя? Какво разбра от него и можа ли да извърши нещо, да каже, че себе си е познал в делото си, та и другите да го видят и да го познаят наистина такъв, какъвто сам беше и какъвто искаше да го познават и приятелите му, и враговете му? Приказки, едни приказки мля и премила той като празна воденица навред — това, дето му бе най-противно у книжници и фарисеи, когато се срещаше с тях — и за туй всичко, което учи и проповядва, се обърна тъй лесно наопаки и дотолкова, че не само учениците му не можеха да го проумеят, ами и сам като че беше се объркал в думите си и често не знаеше вече дали е той или не е? А как едно време всред самотиите на пустинята, изтегнат под сянката на някой стволест кедър, само с кратуна вода пред себе си той бленуваше да изпълни своето призвание и премисляше и нареждаше живота си?

Понякога и там не можеше да съвладее себе си напълно, духа му примамваха разни изкушения и по цели часове той се бореше с тях като с нечисти съновидения. Един път при изгрев-слънце се беше изкачил на най-високия връх на планината и като видя безкрайните земи, що се простираха под него, стана му криво и сви пестници, че не е един цар над тях, да ги покори и да им наложи законите си. Други път пък всичките негови помисли и възжелания му се виждаха празен и никому ненужен блян и както гледаше сивите камъни в пустинята, рече си: да могат те да се обърнат на хляб, та да отиде да ги раздаде на хората, повече полза ще им принесе, отколкото да ходи да ги учи на ум и разум.

С укрепнал дух в тишината на пустинята, дето вечер се препяваше с песните на косовете, дето сутрин с пълни гърди поемаше тучната преснота на цветята и тревите и нито противна дума препъваше мисълта му, ни людска хитрост го дразнеше — там лесно му беше да преодолее всяко изкушение, дните му течаха стройно и плавно и той си беше такъв, какъвто си искаше да бъде.

Затуй и Йоан, загърнат в дрипа от камилска кожа, препасан с ремък през кръста, цял живот се храни със скакалци и див мед заедно със зверовете. Той имаше по-кораво сърце от Христа, познаваше много добре хората и не се доверяваше никому; когато дойдеха при него някои, не се сядаше с тях да се разговаря надълго и нашироко за това, що трябва и що не, а ги сгълчаваше и нахокваше обикновено и думите му посред ония голи и мрачни пустини, дето живееше, звучаха сурови и могъщи, като същинско небесно откровение. Макар, както е казал пророка, гласът му да ечеше в пустинята, неговото ехо си проправяше път през рътлини и клисури, далеко по бреговете отсам и оттатък на Йордана и не той ходеше да моли тогова и оногова със словото си, а караше всекиго, който иска да приеме кръщението му, да му отиде на крака. Най-подир мало и голямо в Израила го позна за свой пророк, вредом от Галилейската земя и от Юдея се точеха при него върволици хора и нищо не смееха да му кажат ни първосвещеници, ни садукееи, че дори през някои дни и сам Ирод се побояваше от властта му.

Христос беше съвсем други; колкото и благодатен покой да подкърмяше и да укрепяваше духа му в пустинята, все пак той не можеше да гледа наоколо си тези голи сипеи и безкрайните мълчаливи гори на тръстиките; ден и нощ той чезнеше за цветните светли брегове

на своите родни покрайнини и най-вече сърцето му бе препълнено с толкова обич към хората: без дружина и без разговори дните му не бяха дни. Когато му се доцеше да види някой приятел — това той се стесняваше и беше му неловко да го признае и пред самите си ученици, — оставяше и работата, ако е имал някаква, и майка си, и през де да е села и гори път бързаше да отиде да го намери. Отиде, ще седнат двамата, Христос вече ще си излее до капка душата пред него, той ще му похъва, погледва го, като че в бозна-що го подозира, и само го дебне да му хване някоя слабост. За да спечели приятеля си, да му чуе приказката, той понякога трябваше да се унижава, да търси нещо угодно да му каже и най-накрай, вместо да го разбере и да му отдаде заслуженото, намираще сгода да се качи самичък върху главата му.

— Съвсем, съвсем инак той би заживял и с учениците си, и между хората, да би го сега отминала тази горчива чаша: нима не е всичко възможно на света? И при мисълта да се избави от мъката, що го чакаше, и да захване тепърва нов живот, Христос подигна пълен с притома взор, врязаните му пръсти се отпуснаха, хладният лъх на нощта като че обърса попотеното му чело, мигом той си пое дъх тъй леко, че изведнъж се сепна, като че хванал себе си в греховно падение.

— След толкова вдъхновени слова и проповеди вече години наред, след толкова труд и усилия да насади вяра в людските сърца, сега когато дойде часът да се види силата и на неговата вяра и да освети думите си със собствената кръв, сега ли ще се побои от мъки и смърт?...

И Христос усети пак, че неволно му се подкосяват коленете; стана му нужда да се опре върху някой близък, да поговори със свой; изправи се и тръгна към тримата си ученици, що го чакаха приседнали пред пещерата.

— Симоне! — повика още недошел до тях той.

И тримата оборени от дрямка, бяха отпуснали глави на гърди и никой го не чу и не помръдна.

— Петре! — повтори по-високо той и се изправи пред тях.

— Слушам, слушам, учителю — сепна се от първи сън и бързо затри натегнали клепки Петър. — Какво ще кажеш?

— Симоне — подхвана с трепетен глас учителят. — Ако духът е крепък, а плътта немощна — как мислиш ти — може ли се удържа да не падне все пак в изкушение човек?

— То се знае — то се знае... — развърза, без да мисли, готова реч той. — Плътта е земна, тя всякога се изкушава — най-главно духът да се държи... И натегналата му глава пак клюмна над гърдите му.

Христос млъкна.

— Толкози ли ти се спи, че не можеш две приказки да размениш с мене? — додаде след малко той.

— Ама нали ти казвам... — заклати с усилие глава ученикът, като че от някоя назойлива муха се брани. — Нали ти казвам... Тя плътта... Още в първите глави на книгата на Битието е казано за нея: от прах си и на прах ще се обърнеш.

Христос захапа единия край на долнията си устна и бавно зави по пътеката между шубърките, без да слуша повече Петра, що мърмореше като в просънка след него: — Гледай какъв си... Ами казвам ти... Още в книгата на Битието...

Нощната роса беше заляла тревите и листака; дето поминеше Христос, мокрите стъркове шибаха голите му свирки и полите му и дългата му дреха бе захванала да отегва, напоена с влага; той, скърбен до смърт, не сещаше хлад, ни мокрота.

От дългото му стоене по-напред върху камъка, мъхът беше се изсушил под него; той приседна на първото си място, отдето усети оставената си слаба топлина да прилепва пак покрай бедрата му, опря лакти върху тях, вряза отново пръсти едни в други и високото му чело избиха капки пот.

— Както добитък, навикнал да върви по един и същ път, рядко се отбива от него, тъй и мисълта на хората, поела от дядо и баба въз една страна, от нужда за себе си няма да завие въз друга, камо за людския да си прави труд да влиза в положението му и с топла дума и участие да му помага да търси свой изход. Радост ли озари тихите невзрачни дни на някого — който и да бил той — или скръб налегне закоравелите му, хванали вече шия като на бивол, плещи: за всяка радост и за всяка скръб, за всяка прилука и обрат на този свят все има казано от по-напред, написано някъде готово нещо и няма защо този, комуто е дошло до глава да се отделя от хората, за себе си друго, особено да търси.

— Несретник такъва само като него, дето го не сдържа на едно място и дето не може в делнична работа и грижи да смири сърцето си, като всички хора мисли, че за да тъпче по тази земя всеки, бозна каква

мъдрост му трябва, та от своята мъдрост той занаят направи, та тръгна на ослица от село на село да я продава... Търговецът разправяше за своите печалби или береше грижата на керваните си през пустинята; земеделецът погледваше облаците на небото или разправяше за надеждите си от жетвата: само разправията на Христа не докосваше нищо за в работа; затова, колкото и да се напъваше да сбира хората наоколо си, те или го гледаха в бялото на очите или се надсмиваха снизходително на думите му и макар всяка стока да се купува с пари на този свят, неговата и без пари никой я не рачеше.

До туй ли му е дошло на всекиго да остави в тръне да глъхне нивата му, когато от дете най-голямата му радост е била да излезе пролет да погледне как ръжта час по час пред очи му избуява, майката да не прегледа децата си; бащата да зареже къщата — за данък на кесаря да я продават. Всеки да сгърне ръце, само да се лови самичък, каква нечестива мисъл му хрумнала през глава, коя как срещнал и коя как погледнал, цял живот да си гледа пъпа смирено и да се човърка какъв още грях да изкара от себе си. И какво щеше да излезе най-подир от всичко туй, ако — да кажем — от едина край на света до другия жени и мъже, бедни и богати се поведеха по ума му: да зарежеха земни радости и грижи, всеки за съвършенството на себе си да мисли, да се гледа и да се къта като женски скъпоценен накит или да се примлясква като не знам какъв сладкиш — та в тая негова проповед светът би закостенял повече, отколкото в законите на Мойсея, и сам той би се отвърнал и не би погледнал такъв един свят!

— Да не отива толкова далеч, да не докарва той всяка една своя мисъл до края, както правят книжниците и фарисеите: — от много и по-тънко умуване, до явна безсмислица да дойде; той всякога по земята е ходил, неговата мисъл е била проста и ясна навред и сега няма защо да се прехвърля с нея, от не зная колко кладенци вода да събира.

— Малко ли праведници е срещал на пътя си в живота Христос. Тия, дето се врат по затънтени кътища да се самовгълбяват в себе си; дето се боят да се не смесят никак с грешниците, да поемат обща работа в ръце, та да падне сянка и върху тях, и малката си духовна сермия вържат в девет възела или я заравят така да си изгние в земята, да не би никак да попадне в по-ударни ръце и да я разиграят на пазаря... Ето, те щом отворят уста, не говорят за нищо друго, освен за благочестието си; слинясват на хората ушите да ги слушат все с него

да се тупат в гърдите и с туй свое благочестие са си взели правото да гледат от високо на всички грешници, що кретат, изтощили сили в борба със световните съблазни, препъвали се сто пъти и сто пъти се подемали в усилието си да сторят да бъде положението на тях и на околните им утре поне колкото на косъм по-добро от днешното. Христос сам се е хващал неведнъж в такава непристъпна гордост, настръхнал като таралеж, никой да не посмее да се доближи до него; той добре знае колко е кораво сърцето на праведника, затворил веднъж правдата за себе си в него; такъвзи праведник, ако би му дошло на колай, за своето благочестие и лихва би поискал да му платят другите.

Може би затуй, за да има кой да излезе насреща на праведните и благочестивците, кой да им доде дохак, и господ е наспорил в земята израилева днес толкова много духовни бабаити: на тях пък пред нищо не им мига окото, храмовете си са ги обърнали на пазар, от елините са вземали само цинизма им, от римляните — как по-твърдо да свиват юмука си; с леко сърце да махат ръка на всяка правда и да се гордеят с беззаконията си.

— Ако биха попитали сега Христа: кои са му повече противници — праведниците ли, към които уж и сам е теглял, или циничните бабаити — той не би могъл направо да отвърне.

Христос сети, че колкото и да се мъчеше да овладее мисълта си в своята любима простота и отмереност, неволно тя се изплъзна от неговата власт и се отплесна чак към другия край, досущ тъй както ставаше у книжниците и фарисеите.

— Така е, когато излезеш въвн от света и не сецаш земя под краката си: накъдето те вятърът духне, нататък ще те закара; по своя кеф и сгода, ще те върти и ти ще си бъдеш играчка у него. Само между хората всеки може да си намери мястото и да сети опора в себе си; само с хората ще познае доброто и злото и мисълта му ще знае както трябва да си отмеря мярката; защото всичко е от хората и за хората на този свят. Човещината се е родила там между тях и не са смогнали досега да й пресушат извора ни присмехите и хитрите подмигвания на циниците, ни суровите приказки на едро на разни светоотстъпници, ни работа и суета. Човещината — тя е също като златото: от памтивек го търсят и копаят под земя и вода, неговите жилки се губят и чезнат между пластове и дохважда време, когато струва се съвсем вече секнало; хората не спират, едни на други идат на смяна, премиват,

пресейват грамади пясъци и камънаци и пак троха по троха го добиват; защото знаят, че то никога не се свършва и всяко нещо на земята във всички времена и между всички народи най-накрая ще бъде оценено с него.

Очите на Христа просветнаха като на пътник след дълги лутания, излязъл вече на желания друм; той беше юдей и като всички потомци на Аврама, Исака и Якова не можеше сякаш да повярва в една мисъл, докато тъй самата плът на мисълта не усетеше да я хваща за ръка.

Сега духът на тази мисъл оживя в него и захвана да окриля мишците му, сякаш да го подеме за нов подвиг; както в най-честите часове на живота си сърце му пак закопня да принесе себе си жертва, да пролее кръвта си за другите. Вместо досадата от учениците си, учителят сети нов прилив на обич към тях и вече го не сдържа на мястото му, с отворени прегръдки бързо полетя към пещерата, дето беше уверен, Петър след първия му упрек не е могъл вече да склопи очи.

— Симоне, Петре! — викна той и в своя захлас не забележи, че от нощния хлад тримата му ученици в съня си се бяха промъкнали наполовин в пещерата.

— Мога и аз да кажа с думите на пророка — продължаваше с повдигнат глас Христос, — каквото и да стане с мене, от ония, които си ми дал, никого не погубих! Аз за всички ви отивам с радост.

И недорекъл още реч, гласът му току изведнъж се сниши и замлъкна; той видя, че тия, на които във върховния си час изливаше най-съкровено си решение, спяха и не го слушаха; и мигом нова, още по-голяма досада го обхвана цял.

Христос не можа да се сдържа, извърна се презрително и додаде: — Спете, ненаспали се до един! — учителят ви самичък се обрича на кръстна мъка за вас, а вие не можете да потърпите и да го чуете какво ще ви каже?

— А-а-а... — в просънка се обади някой от учениците.

Други се преметна от един хълбок на други по-навътре в пещерата и захърка още по-усилено.

Христос откъсна най-подир вперен поглед в тях, махна ръка и с още по-натегнала от влага дреха, зави нататък, отдето бе дошел. На тъмното небо все по-ярко и по-гъсто заблестяваха изпървом

разредените звезди; оливните храсти и дървеса наоколо бяха съвсем притихнали; тук и там едва помахваха току-що избуяли грани, сякаш върху тях клюмаше задрямал вятър. Христос сецаше, че нощта вече преваля; спря се пред мъхнясалия камък и да се не бави да присяда върху него, застоя се така прав, а мислите му се тълпяха и все по-бързо се спреваряха една друга.

След първото свиване на сърцето му от обидата на учениците, невнятно и за самия него как гнева му изведнъж се разтопи в безкрайна обич към тях; пред очите му мигом се мярна издигналия се до небеса Капернаум и сините води на езерото под него, дето дружината им за първи път го заобиколи; толкова светли дни и промеждия прекарани заедно, и стана му мило за тях тъй, както отколе вече не помнеше да са му домилявали.

— Какво повече можеше да изисква той от тези синове на бедни и простодушни рибари, прибягнали отсам-оттатък към него и за да му угодят, отрекли се от своите и от себе си, един дори оставил баща си мъртъв, людските да го погребват, за да върви и следва учителя си. Не ги ли знаеше: заробени в какви ли не слабости и навици, потънали до шия в суетни дреболии, на всекиго от тях стигаше само това да върви подире му и да му втори думите. Христос мислеше, с думи ще ги прероди, та хванати ръка за ръка заедно да обърнат света; и изпървом често пъти се дразнеше, когато виждаше, че това, що им казва, те го приемат на вяра, държат се като слепци за тояга о думите му и не искат педя да отстъпят от тях. Той не можеше да проумей как дори, когато случайно обронеше някоя дума и се спреше и почнеше да се двоуми и колебае върху нея, те скачаха на крака и един през други се надпреваряха да го уверяват в правотата ѝ. Чак към края на дните си взе да вижда Христос, че толкова бе дадено на тия клетници и това те можеха: не стигаше да обикалят с него земята Завулонова и земята Нафталимова, по крайморския път отвъд Йордан и езическа Галилея и да се проникнат от думите му, за да се преобразят и станат нещо по-друго от хората.

Пак към края на дните си, след като прозря и в себе си по-добре, поопозна той и хората — колко са лениви на мисъл и слаби на воля, — и вървежа на световните работи — муден и неповрътлив от памтивека — и затова беше захванал да гледа с по-широко сърце на всички, като че неволно се умиляваше от нищетата и немощта им. Оставени да

висят между небото и земята, тям стигаше слънчевия привет от небото, за да имат сила да изкарват от земята що им трябва: те бяха доволни да живеят със своите полуистини и полулъжи и да се радват на сиромашката си радост; едва ли някой от тях сещаше нужда да домисля мисълта си докрай и никой не признаваше дълга си на праведника, тръгнал да му бере грижата, без да го е викал и търсил. Едва някъде блесне в честолюбие чело, гърди се повдигнат в сладък трепет, смъкнат се в състрадание очи или усмивка се мерне под мустак — ето това са те вълните, що прехвърлят една на друга човешките дни; коя по-голяма — коя по-малка, най-подир всички се разливат и отпадат покрай брега. Първом бащата, след него синът, после внукът, всеки на свой ред припича дните си на божието слънце; цъфтят, прецъфтяват и вържат и еднакво поглеждат на есен окапалите си листа, когато върху тяхната позлата заиграят отблясъците на някогашните им радости и пребилици.

— Както невидимо от никого тук-там по земята се заражда тайнствената сила, що най-разбърканата каша кал изведнъж преобръща на равен светъл кристал, така още по-рядко се заражда такава сила в душите на хората; там, дето се зароди, тази душа се обръща на елмаз; отвред тя черпи и прибира мъдрост в себе, преработва я и я пресъздава и колкото повече мъдрост успее да възкърми, толкова по-ситни и кичести стават нейните кристали; а колкото ударите отстрана се сипят върху нея, толкоз с по-богати и по-разнообразни отражения захваща да блести.

Усетил пак плътта на мисълта си в ръце, Христос вдигна глава и очите му заискриха в ново откровение. Като че нарочно чакал да се претвори нещо между земята и небото, най-сетне високо в сред висини се изправи и закъснелия месец, звездите стройно и съгласно се строиха около него, а из долината Кедрон полъхна тих вятър и зашумя наоколо из шумака.

— На този, който носи в себе си душа — елмаз — довърши комахай на глас Христос, — нему не му трябва да се опира върху друго, ни да върши нещо за друго: той върши всичко самичък и само за себе си.

И той бавно с мерни стъпки възви покрай шубърлаците; нему се струваше, че вече отколе не е вървял по този път и докато дойде до пещерата, му се видя много дълго. От хлад в съня си тримата ученици

съвсем бяха се примъкнали към другите и дружно хъркане оглашаше отвътре ниските сводове; учителят се изправи на входа и вече този път никого не повика.

Месецът грееше над Елеонската гора и над бледата му светлина листата на оливите около Христа се белееха като някакви бели хоругви сред пролетната нощ.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.